

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 16 april 2025

Mål nr
Ä 7609-24

PARTER

Klagande

P.D.

Offentligt biträde: Juristen W.M.

Motpart

Kriminalvården

Slottsgatan 78

601 80 Norrköping

SAKEN

Överförande av verkställighet av frihetsberövande påföljd inom Europeiska unionen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2024-09-23 i mål Ä 12209-24

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

W.M. ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt P.D. i Högsta domstolen med 5 263 kr. Av beloppet avser 4 210 kr 25 öre arbete och 1 052 kr 56 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

P.D. har yrkat att Högsta domstolen ska förordna att en dom som har meddelats av en domstol i Polen den 31 juli 2019 – genom vilken han dömdes till åtta månaders fängelse – ska erkännas och verkställas i Sverige.

Kriminalvården har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. P.D. är svensk medborgare och bor sedan 2010 i Sverige tillsammans med sin fru och deras två gemensamma barn, födda 2009 och 2014.
2. I juli 2019 dömde en domstol i Polen P.D. till fängelse i åtta månader för att han under perioden juni 2017 till november 2018 underlåtit att betala underhållsbidrag till ett annat barn till honom enligt en polsk dom som meddelades 2002. Fängelsestraffet skulle verkställas om inte P.D. inom en viss tid reglerade sin underhållsskuld. Han reglerade inte skulden och i juni 2022 beslutade den polska domstolen att fängelsestraffet skulle verkställas.

3. P.D. begärde att den polska domstolen skulle överföra verkställigheten av fängelsestraffet till Sverige och i april 2024 översändes en begäran till Kriminalvården om erkännande och verkställighet av domen i Sverige.

4. Kriminalvården avslog begäran. P.D. överklagade Kriminalvårdens beslut. Tingsrätten, och därefter hovrätten, har avslagit hans överklagande.

Frågan i målet

5. Frågan i målet är om det finns särskilda skäl att, med hänsyn till barns bästa, erkänna och verkställa ett utländskt fängelsestraff trots att kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt.

Rättsliga utgångspunkter

6. Lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen (europeiska verkställighetslagen) genomför rambeslutet 2008/909/RIF¹. Rambeslutet bygger på principen om ömsesidigt erkännande av domar som en hörnsten i det rättsliga samarbetet inom EU.

7. En utgångspunkt för det straffrättsliga samarbetet inom EU är att den stat som ska verkställa en annan stats dom eller beslut inte ska ifrågasätta domen eller beslutet eller under vilka förutsättningar domen eller beslutet meddelats. En medlemsstat får dock i vissa fall vägra att erkänna och

¹ Rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen.

verkställa en annan stats dom (se artikel 9). Vägransgrunderna tar främst sikte på situationer där ett erkännande skulle stå i strid med vissa straffrättsliga principer i den verkställande staten (se prop. 2014/15:29 s. 99).

8. Rambeslutet ska tillämpas med respekt för Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet (artikel 24.2 i stadgan).

9. EU-domstolen har, med hänvisning till barnkonventionen, uttalat att en åtgärd rör barn även om den inte riktar sig till barn men får betydande konsekvenser för dem. (Se EU-domstolens dom GN, C-261/22, EU:C:2023:1017, p. 41.)

Erkännande och verkställighet av en utländsk dom

10. Enligt 3 kap. 1 § europeiska verkställighetslagen ska en utländsk dom på frihetsberövande påföljd som sänds över från en annan medlemsstat erkännas och verkställas i Sverige om vissa förutsättningar är uppfyllda, bland annat avseende den dömdes anknytning till Sverige (3 kap. 2 och 3 §§).

11. I 3 kap. 4 § 1–9 finns ett antal vägransgrunder, enligt vilka en utländsk dom på frihetsberövande påföljd inte får erkännas och verkställas i Sverige. Enligt punkten 2 får en utländsk dom inte erkännas och verkställas här om den gärning som påföljden avser inte motsvarar brott enligt svensk lag, såvida det inte är fråga om en sådan gärning som finns angiven i en bilaga till lagen.

12. I 3 kap. 5 § öppnas dock för att göra undantag som möjliggör erkännande och verkställighet trots att en vägransgrund föreligger. För att så ska kunna ske krävs att det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden och omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl.

13. En utgångspunkt är att undantagsregeln bör användas med viss försiktighet. Exempel på när särskilda skäl kan föreligga är om det är fråga om en ung lagövertredare, om en person är dömd till ett långt fängelsestraff eller om den dömde är i stort behov av vård som bäst kan erbjudas i Sverige. Det rör sig således om olika humanitära skäl hänförliga till den dömde. Även andra omständigheter kan motivera undantag, bland annat den dömdes familjeförhållanden och om barn berörs. (Jfr a. prop. s. 111.)

14. Skäl för att göra undantag från kravet på dubbel straffbarhet kan bland annat vara att skillnaden i kriminalisering beror på att straffbestämmelsen har en annan teknisk konstruktion, exempelvis avseende osjälvständiga brottsformer. Om det i stället är fråga om verkställighet av ett straff för ett brott som är helt främmande för den svenska rättsordningen, till exempel underlåtenhet att betala underhållsbidrag, är utrymmet för undantag betydligt mindre. Ett skäl till det är att ett av syftena med verkställighet – att förmå den dömde att framöver inte begå gärningar av samma art – inte kan uppfyllas om gärningen inte är kriminaliserad i Sverige. Det kan också finnas situationer när skillnaderna i kriminalisering medför att det skulle framstå som stötande att verkställa en påföljd för en gärning som inte är kriminaliserad här. (Jfr a. prop. s. 102, 111 och 192.)

15. Mot denna bakgrund är utrymmet för att göra undantag från kravet på dubbel straffbarhet begränsat.

Hänsyn till barnets bästa och avvägningen mot andra intressen

16. Ett beslut om att en utländsk dom på frihetsberövande påföljd ska erkännas och verkställas i Sverige får typiskt sett betydande konsekvenser för eventuella barn till den dömde.

17. Vid alla åtgärder som rör barn ska det i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3 i barnkonventionen). Det förhållandet att barnkonventionen gäller som lag har konkretiserat och i viss grad förstärkt betydelsen av barns intressen när en förälder ska avtjäna ett fängelsestraff. I bestämmelsen ligger att barnets bästa ska bli utrett, bedömt och beaktat. Att barnets bästa ska beaktas ”i första hand” innebär inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande. Om utredningen visar att det är till barnets bästa att en utländsk dom verkställs i Sverige, ska det alltså göras en avvägning mellan barnets intresse och andra motstående intressen. (Jfr t.ex. ”Mammans näringspenningtvätt” NJA 2024 s. 642 p. 19, 20 och 24).

18. Vid bedömningen av barnets intresse bör beaktas bland annat barnets ålder och fängelsestraffets längd samt möjligheterna för barnet och föräldern att ha kontakt under verkställigheten. Det bör även beaktas om det finns någon annan förälder som ansvarar för barnets omvårdnad.

19. Barnets intresse ska vägas mot intresset av att upprätthålla kravet på dubbel straffbarhet när det gäller gärningar som är helt främmande för den svenska rättsordningen. Vid den avvägningen väger intresset av att svenska myndigheter inte medverkar till att hålla en person frihetsberövad i Sverige för en gärning som inte är kriminaliserad här tungt.

Bedömningen i detta fall

20. P.D. är dömd till fängelse i åtta månader för att ha underlåtit att betala underhållsbidrag till sin son i Polen. Gärningen motsvarar inte brott enligt svensk lag. Kravet på dubbel straffbarhet är därmed inte uppfyllt. Det är inte heller fråga om en sådan gärning som finns angiven i bilagan till europeiska verkställighetslagen. Verkställighet i Sverige ska då tillåtas endast om det föreligger sådana särskilda skäl som avses i 3 kap. 5 §.

21. P.D. har som skäl för att fängelsestraffet ska få verkställas i Sverige anfört att hans barn här annars skulle påverkas negativt, såväl socialt som ekonomiskt. För att utreda barnens bästa har Kriminalvården inhämtat yttrande från socialnämnden. Av yttrandet framgår att det bedöms i regel ligga i barnets bästa att en frihetsberövande påföljd verkställs i Sverige och inte i en annan medlemsstat. P.D.s barn bedöms, så som alla barn, vara i behov av en närvarande förälder. Socialnämndens bedömning är att det vore positivt för barnen om en frihetsberövande påföljd kan verkställas i Sverige.

22. Hänsynen till barnens bästa får därmed anses tala för att den frihetsberövande påföljden bör få verkställas i Sverige.

23. Mot barnets intresse ska emellertid ställas intresset av att upprätthålla kravet på dubbel straffbarhet i fall som gäller brott som är helt främmande för den svenska rättsordningen. Intresset av att en person inte avtjänar en frihetsberövande påföljd i Sverige för en sådan gärning väger tungt.

24. Vidare måste beaktas att barnen kan stanna med sin mamma i sin hemmiljö. De skulle skiljas från sin pappa endast under en relativt kort tid. Även om straffet skulle få verkställas i Sverige skulle de vara skilda åt en tid. Det finns vidare anledning att, med beaktande av barnens ålder, utgå från att de kommer att kunna ha kontakt med sin pappa vid en straffverkställighet i Polen.

25. Sammantaget är omständigheterna sådana att det inte föreligger särskilda skäl enligt 3 kap. 5 § europeiska verkställighetslagen att låta P.D. avtjäna fängelsestraffet i Sverige.

26. Överklagandet ska därmed avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Stefan Johansson, Eric M. Runesson (referent, skiljaktig), Cecilia Renfors (skiljaktig), Christine Lager och Katrin Hollunger Wågnert.
Föredragande har varit justitiesekreteraren Josefin Odelid.

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Erik M. Runesson och justitierådet Cecilia Renfors är skiljaktiga och anser att överklagandet ska bifallas. De anser att skälen från och med punkten 13 ska ha följande lydelse.

13. De skäl som har angetts för att även inom ramen för ett samarbete mellan EU:s medlemsstater upprätthålla ett krav på dubbel straffbarhet är att det kan vara stötande att någon avtjänar ett straff i Sverige för något som inte är kriminaliserat här och som ter sig helt främmande för det svenska rättssamhället. Några principiella hinder för att inte alls upprätthålla ett krav på dubbel straffbarhet i detta sammanhang ansågs dock inte finnas. (Se prop. 2014/15:29 s. 102.)

14. I 3 kap. 5 § ges en möjlighet att göra undantag från vägransgrunderna, om det med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden och omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl. Denna möjlighet ska ses utifrån rambeslutets syfte att skapa ett skydd för den enskilde genom att verkställigheten sker i den stat som bäst lämpar sig för hans eller hennes rehabilitering. Möjligheten att göra undantag ska grunda sig på den dömdes personliga förhållanden, såsom familjeförhållanden och om barn finns med i bilden. Den dömdes egen inställning är en viktig aspekt. Samtidigt betonades i förarbetena att möjligheten till undantag ska användas med försiktighet. Det framhölls att en verkställighet i Sverige inte kommer att bidra till att avhålla den dömden från gärningar av samma slag, eftersom de inte är kriminaliserade här. (Se a. prop. s. 111.)

15. Undantagsregeln kan enligt uttalanden i förarbetena bli aktuell att tillämpa om skillnaden i straffbarhet enbart beror på straffbestämmelsernas tekniska konstruktion. När det är fråga om straff för något som det skulle te

sig helt främmande att bestraffa i Sverige är utrymmet betydligt mindre. (Jfr a. prop. s. 192.)

16. Även om det i förarbetena har förordats en försiktig tillämpning av möjligheten att tillåta verkställighet i Sverige när en vägransgrund är tillämplig kan det konstateras att kravet enligt lagtexten är att det ska finnas särskilda skäl. Något högre krav än så har alltså inte satts.

Hänsyn till barnets bästa och avvägningen mot andra intressen

17. En vägran att erkänna och verkställa en utländsk dom på frihetsberövande påföljd i Sverige får typiskt sett betydande konsekvenser för eventuella barn till den dömd.

18. Vid alla åtgärder som rör barn ska det i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3 i barnkonventionen). Det förhållandet att barnkonventionen gäller som lag har konkretiserat och förstärkt betydelsen av barns intressen när en förälder ska avtjäna ett fängelsestraff. I bestämmelsen ligger att barnets bästa ska bli utrett, bedömt och beaktat. Att barnets bästa ska beaktas ”i första hand” innebär inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande. Om det är till barnets bästa att en utländsk dom verkställs i Sverige, ska det alltså göras en avvägning mellan barnets intresse och andra motstående intressen. (Jfr t.ex. ”Mammans näringspenningtvätt” NJA 2024 s. 642 p. 19, 20 och 24.)

19. Barnets intresse ska alltså vägas mot intresset att upprätthålla kravet på dubbel straffbarhet.

Bedömningen i detta fall

20. P.D. är dömd av en polsk domstol till fängelse i åtta månader för att ha underlåtit att betala underhållsbidrag. De allmänna förutsättningarna för

att påföljden ska verkställas i Sverige är uppfyllda, bland annat avseende P.D.s anknytning till Sverige.

21. Gärningen motsvarar emellertid inte brott enligt svensk lag och det är inte fråga om en sådan gärning som är upptagen i bilagan till europeiska verkställighetslagen. Verkställighet här ska då vägras, om det inte finns särskilda skäl med hänsyn till P.D.s personliga förhållanden och omständigheterna i övrigt.

22. P.D. har själv begärt att verkställigheten ska ske i Sverige. Det är uppenbart att det med hänsyn till P.D.s personliga förhållanden och barnens bästa är lämpligare att verkställigheten sker i Sverige än i Polen. Det är också det som är mest lämpligt med hänsyn till hans rehabilitering.

23. Skälen för att inte medge verkställighet kan inte sägas väga särskilt tungt. Även om en underlåtenhet att betala underhållsbidrag inte är straffbelagt i Sverige handlar det inte om en förpliktelse som är helt främmande för det svenska rättssamhället. Att det ådömda straffet för en sådan underlåtenhet rent allmänt framstår som mycket strängt innebär inte heller att det skulle vara stötande ett tillåta verkställighet.

24. Mot bakgrund av det nu anförda finns det särskilda skäl att, trots hinder enligt 3 kap. 4 §, erkänna och verkställa domen i Sverige.

25. Överklagandet ska därmed bifallas.
